

Чередник В.І.,
студентка II курсу юридичного факультету
Науковий керівник – д.ю.н., доцент Савіщенко В.М.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СУБ'ЄКТИ НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Право на правову допомогу є за статусом є загальним правом кожного. Так, ст. 59 Конституції проголошує: «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» [1].

Донедавна поняття юридичної допомоги, юридичних послуг та консультування були просто поняттями, значення яких люди навіть не розуміли, тому ці послуги були недосяжними для більшості з них, враховуючи значну вартість допомоги кваліфікованого фахівця. Тому головним завданням сьогодні є створення системи державних органів, яка б викликала довіру громадськості, розуміючи, що радянська модель здійснення державної влади давно назріла, а формування європейської моделі справедливого правосуддя відбувається в сучасних реаліях. Захист прав людини, підвищення правової обізнаності та юридична освіта стали важливим питанням для здатності соціально вразливих груп захищати свої права та законні інтереси. Саме з цією метою уряд створив систему державних органів, котрі повинні імперативно забезпечити мирне життя населення України.

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» виділяє два види правової допомоги, яка надається громадянам, зокрема безоплатну первинну та вторинну правову допомогу. Зміст безоплатної первинної правової допомоги полягає у наданні правової інформації; консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру); наданні допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. У своїй повсякденній роботі працівники безоплатної правової допомоги стикаються із двома видами такої допомоги, однак часто теорія розходиться із практикою, і деякі аспекти роботи потребують вдосконалення [2].

Зокрема, законодавство не встановлює механізму роботи з громадянами, звернення яких є необґрунтованими. Працівники центру не можуть відмовити у прийнятті апеляції, хоча можуть знати, що судова перспектива відсутня. І тоді виникає питання: як діяти в такій ситуації?

Однією з якостей, яка повинна бути присутнім у працівника безоплатної правової допомоги, є стресостійкість. Дійсно, працюючи у системі «людина-людина», потрібно зберігати холодну голову, щоб надати саме ту допомогу, яка потрібна. Однак трапляються випадки, коли звернення громадян не відповідають чинному законодавству, і, як зазначено вище, співробітники центрів не можуть відмовити у прийнятті звернення. Ця проблема виникає, коли громадяни, приходячи до центру на консультацію, приносять усі документи, що підтверджують належність до категорії суб'єктів, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу та готові її отримати, але не надають пакет документів, пов'язаних із суттю їх питання. Саме тому розробка чіткого механізму прийняття рішень щодо відмови від необґрунтованості є необхідною новинкою у діяльності центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Такі випадки не знаходять позитивного рішення, а довіра до системи безоплатної правової допомоги падає.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є можливе залучення до роботи з такими громадянами психологів, які б чітко знали, як діяти в таких ситуаціях, а головне – навчали інших працівників за допомогою відповідного навчання та вправ.

Серед потреб та пріоритетів Координаційного центру з надання правової допомоги, які будуть враховані під час розробки Плану дій Ради Європи для України на 2018-2020 роки, Сергій Троценко запропонував включити питання підтримки розвитку системи ВРД до України, виходячи з основних пріоритетів її розвитку, відображені в порядку денному реформ в Україні: переорієнтація системи БПД на надання правової допомоги фізичним особам для посилення правоздатності та дієздатності територіальних громад; створення ефективної системи управління правовими знаннями та розвиток людського потенціалу юридичної спільноти та партнерських мереж системи ВРД; децентралізація системи ВРД у цивільних та адміністративних справах, а також пілотування моделі служб громадського захисту у кримінальних провадженнях; розробка комплексної інформаційно-аналітичної системи для надання безоплатної правової допомоги (CIAS) та впровадження інших нових інформаційних технологій [3].

Порівняльні дослідження досвіду зарубіжних країн, серед яких: Болгарії, Литви, Грузії, Нідерландів, Великобританії, Канади, Ізраїлю - показують, що ці проблеми в Україні не є унікальними. У тій чи іншій мірі вони були притаманні кожному з цих станів. Однак вони були вирішені в процесі всебічного реформування системи безоплатної правової допомоги [4].

Отже, запровадження системи безоплатної правової допомоги є важливим фактором побудови правової держави з фундаментальними соціальними цінностями. Надання професійної правової допомоги соціально незахищеним верствам населення є початком переходу від закріпленої у свідомості громадян радянської системи правосуддя, яка скоріше карається,

ніж виправдовується. Побудова такого інституту дозволяє громадянам вірити, що держава працює на їхню користь, намагаючись реформувати свідомість не лише простих людей, а державних службовців. Це допомагає висвітлити найбільш актуальні проблеми, з якими громадяни стикаються у своєму повсякденному житті. І головне, вони знатимуть, куди звернутися, щоб захистити свої права, і будуть впевнені, що їх вислухають і допоможуть.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 22.11.2020).

2. Про безоплатну правову допомогу: закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення 22.11.2020).

3. Офіційний веб-сайт Координаційного центру з надання правової допомоги URL: <http://legaid.gov.ua/ua/component/content/article/137-novyny/veresen2016>.

4. Офіційний веб-сайт «Права Людини – онлайн-бібліотека Харківської правозахисної групи». URL: <http://library.khpg.org/index.php?id=1130317908>.